

31è Premi Protagonista Jove

Només passarem per allà amb la bici

Guia de lectura a càrrec de Maria Gajas

Fitxa

Autor: Ellen Strömberg
Traductor: Jordi Boixadós
Lloc d'edició: Barcelona
Editorial: L'Altra Tribu
ISBN: 979-13-87672-22-5

Resum

La Manda i la Malin tenen quinze anys i viuen en un poble petit on sembla que mai no hi passa res. Pedalen amunt i avall buscant alguna emoció que trenqui la rutina: una festa, un noi interessant, la sensació que la vida adulta està a punt de començar. Al poble les coneixen com «les Bicies», perquè sempre estan en moviment, perseguint la impressió que, si s'aturen, es perdran alguna cosa important. Quan en John, un noi més gran que treballa a la pizzeria del poble, apareix en escena, la Manda hi projecta tot allò que imagina que hauria de ser enamorar-se. Però darrere de la fascinació, de les fantasies i de la necessitat de sentir-se desitjada, la realitat és molt més incòmoda i confusa del que esperava. Al mateix temps, la relació entre la Manda i la Malin també comença a esquerdar-se. Les gelosies, els silencis, les inseguretats i la sensació d'avançar a ritmes diferents posen a prova una amistat que semblava indestructible.

Autors

Ellen Strömberg (Finlàndia, 1987) és escriptora i una de les veus més destacades de la literatura juvenil actual en llengua sueca de Finlàndia. També és coneguda per la seva activitat com a bloguera literària i crítica cultural. Ha publicat diverses novel·les per a joves centrades en l'adolescència, les relacions personals i el moment vital en què sembla que tot està a punt de començar. La seva obra destaca especialment per la construcció de personatges adolescents versemblants, la subtileza emocional i una mirada allunyada dels tòpics habituals del gènere. *Només passarem per allà amb la bici* va guanyar l'Augustpriset l'any 2022, un dels premis literaris més prestigiosos de l'àmbit escandinau, i també va ser finalista del Finlandia Prize i del Nordic Council Children and Young People's Literature Award. La novel·la ha estat traduïda a diverses llengües i publicada internacionalment en països com Itàlia, Polònia, Corea del Sud o Eslovènia. Actualment viu a Jakobstad, a la regió finlandesa d'Ostrobotnia.

Alguns elements interessants de l'obra

La construcció d'una veu adolescent versemblant

Un dels grans encerts de la novel·la és la construcció de la veu narrativa. La història està narrada en primera persona des del punt de vista de la Manda, i la seva manera de pensar, observar i interpretar el món resulta extraordinàriament creïble. Ellen Strömberg aconsegueix reproduir amb molta precisió la intensitat emocional, les contradiccions i la inseguretat pròpies de l'adolescència sense caricaturitzar-les ni jutjar-les.

«De fet, quina pinta té la meua habitació? Abans de convidar-lo a venir, l'hauré d'endregar. Almenys, netejar. Al racó del costat del llit hi deu haver com a mínim quinze calces i mitjons que no he posat al cove de la roba bruta. T'imagines que vingués el John i veiés les meves calces amb taques de regla al racó? De conya, no? Vaig dir a la mare que hauria de tenir aquí a l'habitació el meu propi cove de la roba bruta, si el John...» (p. 45).

Ara bé, el text també deixa entreveure molt més del que la mateixa Manda és capaç d'entendre. Sovint el lector percep incomoditats, desequilibris o tensions que la protagonista encara no sap identificar del tot. Aquesta distància subtil entre allò que la Manda explica i allò que el lector interpreta dona profunditat a una novel·la construïda des dels matisos i els silencis.

Els personatges

La Manda i la Malin sostenen bona part de la força de la novel·la. Ellen Strömberg construeix personatges profundament adolescents, contradictoris i canviants, que sovint no saben explicar exactament què senten ni per què actuen d'una determinada manera.

La relació entre les dues protagonistes evoluciona constantment al llarg del relat i combina complicitat, admiració, rivalitat, dependència i silencis. La seva amistat funciona com el veritable centre emocional de la novel·la.

«La Malin és molt més guai que jo, sempre sap què s'ha de dir i com t'has de vestir i què has d'escoltar. Jo només vaig amb ella» (p. 123).

També resulta especialment interessant la manera com el llibre evita simplificar personatges com en John o la mateixa Malin. Els personatges no apareixen mai completament definits, sinó que el lector els coneix a través de la mirada parcial i subjectiva de la Manda. Això obliga a llegir sovint entre línies i a qüestionar les primeres impressions.

La novel·la retrata així una adolescència plena de contradiccions, inseguretats i moments d'incomoditat, però també profundament humana i versemblant.

Adolescència, identitat i performativitat

La novel·la retrata amb molta precisió una adolescència marcada per la necessitat de construir-se davant dels altres. La Manda i la Malin passen bona part del relat interpretant versions d'elles mateixes: decideixen com vestir-se, com actuar, què dir o quina imatge volen transmetre. Volen semblar més grans, més interessants, més misterioses o més experimentades del que realment se senten.

«És el millor que ens pot passar, que algú ens trobi misterioses i que tingui curiositat per nosaltres. "Qui són aquestes?", preguntaria algú, i llavors potser començarien a córrer rumors sobre nosaltres dient que hem fet un munt de coses. La Malin i jo n'hem parlat moltes vegades, i hem provat de ser així d'enigmàtiques a l'escola. Hem penjat coses críptiques al tauler d'anuncis. Poemes i lletres de cançons. Hem parlat de gent que ens hem inventat. Una vegada ens vam fer xuclets l'una a l'altra» (p. 11).

Aquesta construcció constant de la pròpia identitat apareix vinculada al desig de «viure coses», de no quedar-se enrere i de sentir que la vida adulta està a punt de començar. Strömberg retrata molt bé la fragilitat que sovint s'amaga darrere d'aquestes representacions.

L' enamorament i la distància entre fantasia i realitat

Malgrat que la relació amb en John ocupa una part central del relat, la novel·la no construeix una història d'amor idealitzada, sinó una aproximació molt precisa a l'enamorament adolescent i a tot allò que hi projectem. La Manda imagina, interpreta i fantasieja constantment sobre en John, i aquesta fascinació acaba revelant tant les seves expectatives i inseguretats com la imatge que ella mateixa construeix d'en John.

«Jo, si visqués a Nova York, quan veiés la Leila i la Becka faria veure que no les conec. “*Who are those losers?*”, em preguntaria el noi de Nova York amb qui sortiria quan les veiés fent-nos gestos des de l'altra vorera del carrer. “*I have no idea, darling*”, contestaria jo. En John podria ser la meva parella a Nova York.

Mandy i John.

Sona molt bé» (p. 35)

Però a mesura que la relació es concreta i deixa de formar part només de la fantasia, apareixen també la incomoditat, la confusió i la dificultat d'entendre els propis límits i desitjos. La novel·la retrata molt bé aquesta distància entre allò que la Manda havia imaginat i allò que realment sent.

«Em sento com si el pit no fos al lloc que li pertoca, de la manera com me'l prem, i si pogués me'l despenjaria i deixaria que se l'endugués. [...]»

—T'agrada? — xiuxiueja el John.

—Més o menys —contesto, tot i que no, no m'agrada gens» (p. 189).

«No sé ben bé com explicar el que ha passat amb en John, que ha sigut més aviat repugnant. Em pregunto si he fet alguna cosa malament perquè hagi anat així» (p. 194).

«Quan el John em va masegar els pits com qui fa pasta per fer pizza va ser molt desagradable, era com si tingués un àlien remenant per allà dintre, però jo què sé de com és d'agradable? Potser el sexe ha de fer-te sentir com que has absorbit un àlien» (p. 205).

Sense moralismes ni grans escenes dramàtiques, Strömberg construeix així situacions incòmodes i ambigües que obliguen el lector a llegir constantment entre línies.

El poble petit com a espai narratiu

L'acció transcorre en un poble petit on sembla que mai no hi passa res. Aquest espai accentua la sensació d'avorriment i d'estancament que experimenten les protagonistes, però també contribueix a intensificar les relacions, els rumors i les expectatives socials.

La Manda imagina sovint grans ciutats com Nova York o Londres com espais on la vida seria més intensa i autèntica. Aquesta oposició entre el poble i l'imaginari urbà connecta amb una experiència molt adolescent: la sensació que la vida real sempre està passant en algun altre lloc.

«De vegades al vespre, quan me'n vaig a dormir, penso en com seria la meva vida a Nova York. Per mi s'ha convertit en una mena de conte de bona nit. Se m'acuden noves escenes per a la meva vida» (p. 29).

Humor, incomoditat i quotidianitat

Tot i abordar qüestions emocionalment complexes, la novel·la evita el dramatisme excessiu. Bona part de l'humor neix de situacions incòmodes, silencis estranys i moments de vergonya o desconcert. Strömberg construeix així una narració molt quotidiana, sostinguda en petits gestos i emocions contingudes. És precisament aquesta confiança en els matisos i en els detalls aparentment insignificants el que dona força i autenticitat a la novel·la.

Possibles propostes per a una presentació suggerent de l'obra i la seva mediació:

ABANS

- Llegiu el títol de la novel·la: *Només passarem per allà amb la bici*. Què us suggereix?
- Observeu la coberta abans de llegir la sinopsi. Quins elements us criden més l'atenció?
- La bicicleta ha estat sovint un element clau en històries que podríem etiquetar com a *coming-of-age*, és a dir, relats d'iniciació adolescent, perquè representa llibertat, amistat, autonomia, aventura... Reconeixes aquests fotogrames? Podries dir altres històries que coneguis (de novel·les, sèries o pel·lícules) on la bicicleta tingui una presència important?

Stranger Things

ET

Super 8

Els Goonies

- Imagineu-vos qui poden ser les protagonistes a partir de la coberta i el títol. Com creieu que seran?
- La novel·la està narrada per una protagonista de quinze anys. Què pot aportar una veu narradora d'aquesta edat?
- Abans de començar la lectura, feu una hipòtesi sobre el tipus d'història que trobareu: què creieu que hi tindrà més pes?
- El llibre transcorre en un poble petit. Com creieu que pot influir això en la història?

DURANT

- A mesura que avanceu en la lectura, fixeu-vos en tot allò que la Manda explica directament i en allò que el lector pot intuir encara que ella no ho acabi d'entendre o de verbalitzar. Hi ha moments en què la vostra interpretació dels fets no coincideix amb la seva?

- La relació entre la Manda i la Malin canvia al llarg de la novel·la. Observeu com es parlen, què s'expliquen, què callen i com reaccionen l'una davant l'altra. Hi ha moments en què teniu la sensació que no viuen exactament la mateixa història?

- A la novel·la apareixen moltes situacions quotidianes aparentment poc importants: converses, silencis, trajectes amb bicicleta, estones d'espera, trobades incòmodes... Quins d'aquests moments us semblen especialment significatius? Per què?

- Fixeu-vos en com la Manda descriu en John quan apareix per primera vegada i compareu-ho amb la manera com el percep més endavant. Canvia realment, en John, o canvia la mirada de la Manda?

«Allà al darrere hi ha el noi probablement més guapo que he vist mai. És fosc de pell i força baixet, i té un nas molt bonic i els cabells curts i esborrifats. Porta una jaqueta verda i uns texans negres. A la butxaca del pit de la jaqueta hi ha una marca o una cinta o alguna cosa d'aquestes, no sé què és. Du un casc de moto a la mà. No l'havia vist mai, aquest noi» (p. 26).

- Al llarg de la lectura, observeu com els personatges intenten construir una determinada imatge d'ells mateixos. Quins moments us semblen especialment teatrals, exagerats o artificials? Què creieu que busquen els personatges quan actuen així?

- La Manda sovint compara la manera com veu la Malin amb la manera com es veu a ella mateixa. Com condiciona això la seva relació? Creieu que l'amistat entre elles canvia quan apareixen altres persones, com en John o en Pugg?

«Tot i que no recordo per què va ser tan forta la discussió, el que sí que recordo és el que vaig sentir. I quan hi rumio, és un sentiment que tinc sovint amb la Malin. És com si ella sempre tingués raó en tot i jo no pogués dur-li la contrària ni aconseguir res per mi mateixa. Com si ella fos la guai i jo la que no té res de guai i simplement l'acompanya. Sempre ha estat així, i no m'hauria d'estranyar gens ni mica que ara m'hagi tractat d'avorrida. Sempre ho he sabut, que va amb mi només perquè ho necessita» (p. 102).

- La novel·la conté moltes escenes incòmodes o ridícules que conviuen amb moments emocionalment intensos. Com influeix aquest humor en la lectura? Creieu que fa els personatges més versemblants?

- Fixeu-vos en els espais on transcorre la novel·la: carrers, cases, festes, la pizzeria, trajectes en bicicleta... Quin paper juga el poble en la història? Creieu que les coses serien diferents en un altre lloc?

- Observeu com la novel·la construeix les expectatives dels personatges sobre l'amor, el sexe o la vida adulta. D'on creieu que neixen aquestes expectatives?

- A mesura que llegiu, aneu recollint fragments on aparegui la idea de moviment: anar en bici, marxar, sortir, voltar, fugir, imaginar altres llocs... Quina importància creieu que té aquesta idea dins la novel·la?

DESPRÉS

- La Manda explica la història des del seu punt de vista. Creieu que la novel·la canviaria gaire si estigués narrada per la Malin? I si la narrés en John? Quins aspectes creieu que veuríem de manera diferent?

- Hi ha algun moment aparentment insignificant que penseu que acaba tenint molt pes dins la novel·la? Quin?

- Quins vincles entre personatges us han semblat més importants al final de la lectura?

- La Manda sent que hi ha moltes coses sobre les relacions, el desig o la sexualitat que ningú no acaba d'explicar-li del tot. Creieu que la novel·la retrata bé aquesta sensació de confusió o d'incertesa? On busqueu respostes els adolescents quan no sabeu com interpretar el que sentiu?

«La mare sol dir que hem de tenir una “actitud relaxada cap al propi cos i cap al sexe”, i que hem de poder parlar amb ella del que sigui, però la realitat és que no puc anar a demanar-li res sobre això. En canvi, el que faig és fullejar un munt de publicacions sobre sexe segur i sexe consentit que ens va donar a la meva germana i a mi, però no veig enlloc com se sap quan funciona bé el sexe. Ni els morrejós» (p. 205).

- Hi ha algun personatge que, després d'acabar la lectura, hàgiu mirat de manera diferent de com el vèieu al principi?

- El llibre parla sovint de la sensació que la vida real està passant en algun altre lloc. Creieu que al final de la novel·la aquesta idea canvia per a la Manda?

- Observeu la coberta de la versió original (publicada per Schildts & Söderströms | Rabén & Sjögren), la italiana (publicada per Terre di Mezzo), la sud-coreana (publicada per Bluemosse Books), la polonesa (editada per Dwie Siostry) i l'eslovena (publicada per Mladinska knjiga). Les traduccions literals dels títols serien:

- Original: «Però si només hem de passar-hi amb bici»
- Italiana: «Després conquerirem Nova York»
- Sud-coreana: «Bicycle Girls — Nosaltres només passarem pedalant»
- Polonesa: «Només estem de pas»
- Eslovena: «Només hi passarem de llarg»

— Quines diferències observeu entre els títols i les cobertes?

— Quina imatge de la novel·la creieu que construeix cada edició?

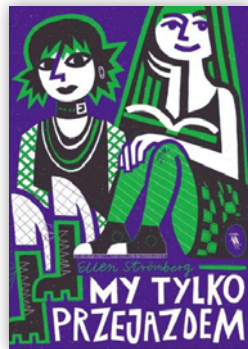
— Quins elements del llibre sembla destacar cada país?

— Quin títol us desperta més curiositat?

— Hi ha algun títol que us faci imaginar una història molt diferent de les altres?

— Després de la lectura, quina de les edicions creieu que captura millor l'atmosfera i el sentit de la novel·la? Quins elements us ho fan pensar?

— Si haguéssiu de publicar aquesta obra en un altre país, quin títol i quina coberta proposaríeu?

Preguntes especials

- Més enllà de l'amistat entre la Manda i la Malin o de la relació amb en John, quins altres aspectes de l'adolescència creieu que explora la novel·la?
- Com canvia la manera com la Manda veu en John al llarg de la novel·la?
- La novel·la retrata una adolescència molt quotidiana, sense grans girs argumentals ni escenes espectaculars. Creieu que això la fa més realista o més lenta?
- Al llarg del llibre apareixen moltes situacions incòmodes, ridícules o contradictòries. Creieu que la novel·la jutja els personatges o els observa amb comprensió?
- T'hauria agradat llegir algun fragment narrat des del punt de vista de la Malin? O d'algun altre personatge? Quin i per què?
- Hi ha algun tema important de la novel·la que no aparegui explicitat, però que creieu que hi és present?
- El final us ha semblat tancat o obert? Quina relació imagineu que tindran la Manda i la Malin després dels fets de la novel·la?
- A quin tipus de lector creieu que pot interpel·lar especialment aquesta novel·la?